

ПРО РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ПОКАЗНИКІВ ПРОФЕСІЙНОЇ БАР'ЄРОСТІЙКОСТІ З ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИМИ ВЛАСТИВОСТЯМИ ОСОБИСТОСТІ ВИКЛАДАЧА ВНЗ

За результатами, отриманими автором під час емпіричного дослідження, виявлено, що конструктивному подоланню психологічних бар'єрів викладачами ВНЗ переешкоджають низький ступінь позитивної самооцінки, незадоволеність власними можливостями, відчуття слабкості, негативні емоційні стани. Високий рівень позитивної самооцінки викладачів підвищує їхню здатність до конструктивного вирішення ситуацій психологічного бар'єру. Доведено позитивний вплив внутрішнього локусу контролю на ступінь емоційної стійкості педагогів, на здатність володіти собою у ситуаціях бар'єру. Викладачі з низьким ступенем прояву бар'єростійкості відчувають сильні негативні почуття, що надалі переешкоджають можливості вибору конструктивної стратегії подальшого виходу із ситуації психологічного бар'єру.

Ключові слова: психологічний бар'єр, викладач, самооцінка, локус контролю.

По результатам, полученным автором во время эмпирического исследования, выявлено, что конструктивному преодолению психологических барьеров преподавателями ВУЗов препятствуют низкая степень положительной самооценки, неудовлетворенность собственными возможностями, ощущение слабости, отрицательные эмоциональные состояния. Высокий уровень позитивной самооценки преподавателей повышает их способность к конструктивному разрешению ситуаций психологического барьера. Доказано положительное влияние внутреннего локуса контроля на степень эмоциональной устойчивости педагогов, на способность владеть собой в ситуациях барьера. Преподаватели с низкой степенью барьероустойчивости испытывают сильные негативные чувства, которые в дальнейшем препятствуют возможности выбора конструктивной стратегии дальнейшего выхода из ситуации психологического барьера.

Ключевые слова: психологический барьер, преподаватель, самооценка, локус контроля.

Вступ. У контексті діяльнісного підходу психологічний бар'єр розглядається як «критична точка», що перешкоджає подальшому руху діяльності, що викликає певні емоційні переживання і стимулює виникнення психічної активності з його подолання. Термін «бар'єростійкість» відсутній у словниках і психологічній літературі [1], а проблема бар'єростійкості дотепер залишається невивченою, хоча окремі спроби для цього вітчизняними дослідниками, зокрема, Т.Яценко, Н.Сопілко, Н.Яковлевою зроблені [2-4 та ін.]. Виходячи з вище зазначеного, можна стверджувати, що бар'єростійкість - це така психічна властивість, що дозволяє викладачеві ВНЗ адекватно сприймати труднощі, контролювати свої почуття, поведінку і швидко знаходити конструктивні шляхи виходу із ситуації бар'єру. Під професійною бар'єростійкістю будемо розуміти здатність викладача вирішувати ситуації психологічного бар'єру конструктивним способом, низький рівень професійної бар'єростійкості виражений у застосуванні ним неконструктивних способів поведінки. Бар'єростійкий викладач - це врівноважена, емоційно стійка, адекватно сприймаюча ситуації психологічного бар'єру особистість, упевнена у собі і достатньо задоволена своєю професійною діяльністю.

Мета статті – ознайомлення з результатами емпіричного дослідження психологічних особливостей професійної бар'єростійкості викладачів ВНЗ.

Результати дослідження. При проведенні діагностики ми виходили з того, що деякі обстежувані не могли бути явно віднесені до інтерналів або екстерналів, їх умовно позначили як „невизначений тип”. До числа таких обстежуваних були віднесені ті, хто за кількістю набраних балів потрапив у проміжне положення: крайня права межа за екстернальністю і крайня ліва межа за інтернальністю. Результати процентного співвідношення у стажевих групах викладачів за локусом контролю показали, що за шкалою загальної інтернальності переважна більшість обстежуваних викладачів належать до екстерналів (60%), і лише 24% мають внутрішній локус контролю. Перевага екстерналів над інтерналами фіксується і за субшкалами інтернальності невдач, інтернальності виробничих від-носин. Зовнішній локус контролю по суті означає, що суб'єкт знімає із себе відповідальність за усе, що з ним відбувається, і покладає її на оточуючих людей, долю, випадок, обставини і т.д.

Результати проведеного дослідження у різних стажевих групах вказують на те, що 70% викладачів усієї вибірки мають зовнішній локус контролю за субшкалою інтернальності

у сфері невдач і 34,5% можуть бути віднесені до екстерналів за шкалою інтернальності у сфері досягнень. Для проведення порівняльного аналізу з локалізації суб'єктивного контролю (як по загальній, так і по частковим складовим) викладачів різного стажу роботи використовувався t-критерій Стьюдента. Експериментальні дані свідчать про те, що по локалізації суб'єктивного контролю у стажевих групах критерій різниці за шкалою загальної інтернальності є незначним, а значить, великої розбіжності у показниках загальної інтернальності викладачів різного стажу роботи немає. В усіх порівнюваних стажевих групах рівень інтернальності на рівні статистичної норми і не вище. Перевага екстерналів над інтерналами свідчить про зовнішній локус контролю, і, отже, про однаковий ступінь здатності до конструктивного вирішення психологічних бар'єрів викладачами різного стажу роботи.

На основі отриманих результатів можна дійти висновку про більш високий рівень інтернальності у сфері виробничих відносин у групі викладачів зі стажем роботи понад 30 років порівняно із групами викладачів зі стажем роботи до 30 років, про перевагу рівня інтернальності у цій же сфері у групах викладачів зі стажем роботи до 10 років порівняно із групою викладачів зі стажем роботи 20-30 років.

Порівняльний аналіз підтверджує високий рівень інтернальної локалізації у сфері досягнень у групі викладачів зі стажем роботи до 2 років порівняно із викладачами, що мають стаж роботи більше 5 років, і високий рівень локалізації у цій сфері викладачів зі стажем роботи 2-5 років порівняно із викладачами, які мають стаж роботи більше 10 років при $p < 0,001$.

Таким чином, експериментальні дані показують, що по локалізації суб'єктивного контролю викладачам зі стажем роботи до 5 років властива більш висока виразність інтернальності у сфері досягнень і невдач. Це відображає їхню більшу схильність пов'язувати причини своїх професійних успіхів і невдач із власними діями, порівняно із викладачами з більшим стажем, однак викладачі усіх груп мають оцінки за шкалами інтернальності на рівні статистичної норми і нижче. Експериментально встановлено, що викладачам різних стажевих груп властивий зовнішній локус контролю над різноманітними життєвими ситуаціями, і, отже, у цьому випадку можна говорити про те, що їхня здатність до конструктивного вирішення психологічних бар'єрів є невисокою.

Проведений кореляційний аналіз (за допомогою коефіцієнта Пірсона) виявив високозначущі негативні зв'язки внутрішнього локусу контролю з емоційно нестійкими станами у групах викладачів з різним стажем роботи. Отримані в ході експерименту високозначимі кореляційні зв'язки внутрішнього локусу контролю з емоційними станами у групах викладачів з різним стажем роботи свідчать: про позитивний вплив внутрішнього локусу контролю на ступінь емоційної стійкості педагогів, на здатність володіти собою у ситуаціях бар'єру; про зменшення інтенсивності негативних емоційних станів при активізації соціальної активності викладача.

Отже, експериментально встановлено позитивний кореляційний вплив внутрішнього локусу контролю на ступінь психологічної стійкості педагогів як здатності володіти собою у ситуаціях бар'єру. У дослідженні була замічена тенденція впливу зовнішнього локусу контролю як захисного механізму на здатність викладачів-початківців підвищувати свою стійкість до різних стресових напружень, а, отже, і до ситуацій бар'єру: негативний кореляційний зв'язок загальної інтернальності з врівноваженістю ($r = -0,36$ при $p < 0,01$), негативний кореляційний зв'язок між показниками шкали прийняття агресії (САТ) і загальної інтернальності ($r = -0,28$ при $p < 0,05$), що свідчить про те, що викладачі цієї групи у силу професійної недосвідченості у меншому ступені здатні до конструктивного подолання перешкод. У період адаптації до професії молоді фахівці (до 2 років роботи) за допомогою зовнішнього локусу контролю знімають відповідальність із себе за невдачі, зберігають упевненість у собі у ситуаціях бар'єру і таким способом (неконструктивним) намагаються перебороти труднощі.

З'ясувавши позитивний вплив експериментальним шляхом локусу контролю, як внутрішнього, так і зовнішнього (в усіх його проявах), на ступінь емоційної стійкості педагогів, на здатність володіти собою, необхідно досліджувати ступінь прояву психологічної стійкості у викладачів з різним стажем роботи. Психологічна стійкість досліджувалася як здатність викладача протистояти різного роду труднощам (психологічним бар'єрам) без втрати психологічної адаптації, в основі якої лежить здатність адекватно оцінювати реальну ситуацію, з одного боку, і можливість передбачати вихід із ситуації з іншого. Для цього використовувалися такі показники: емоційна лабільність, драгівливість,

невротичність, врівноваженість, депресивність.

Узагальнюючи отримані дані, можна констатувати про виявлення кількох груп викладачів, які отримали у результаті порівняльної діагностики більший рівень виразності емоційно нестійкої поведінки: 10-15, 15-20, 2-5 років стажу роботи. Залежність прояву бар'єростійкої поведінки від ступеня врівноваженості обумовлена тим, що гарна захищеність до впливу стрес-факторів звичайних життєвих ситуацій базується на впевненості не лише у собі, але й у тому, що з будь-якими бар'єрами можна впоратися. Експериментальні дані показують більш високий ступінь врівноваженості викладачів зі стажем роботи 0-2 і 5-10 років порівняно з їх колегами зі стажем роботи більше 10 років (при $p < 0,001$), а педагоги зі стажем роботи 2-5 років більш врівноважені порівняно з викладачами, які 10-15 років пропрацювали у навчальному закладі. Найнижчий показник середнього арифметичного за шкалою врівноваженості мають викладачі зі стажем роботи 10-15 років. Ця група педагогів має більш високі рівні виразності невротичності, емоційної лабільності, дратівливості і депресивності порівняно з іншими групами, причому різниця велика порівняно з молодими фахівцями.

Черговий особистісний компонент, що впливає на мотивацію і поведінку людини при подоланні проблемних ситуацій - це позитивна самооцінка або усвідомленість педагогом своїх власних якостей, здібностей і можливостей. Наше припущення полягало у тому, що успішність подолання ситуацій бар'єру буде багато у чому залежати від позитивної самооцінки педагога, від ступеня оцінки ним своєї компетентності. Опираючись на нього, нами було проведено кореляційний аналіз між показниками самооцінки та усіх емоційно нестабільних властивостей особистості викладача за допомогою коефіцієнта Пірсона.

Позитивний зв'язок самоповаги та врівноваженості значущий у групі викладачів зі стажем роботи до 2 ($r=0,44$), 10-15 ($r=0,43$), 15-20 ($r=0,41$), 20-30 ($r=0,40$) років. Негативний зв'язок між показниками самоповаги та емоційної лабільності ($r=-0,37$, $r=-0,36$) і невротичності ($r=-0,42$, $r=-0,35$), депресивності ($r=-0,37$, $r=-0,33$) і дратівливості ($r=-0,32$, $r=-0,34$) у групі викладачів з 20-30 і понад 30-річним стажем роботи підтверджує позитивний вплив самоповаги викладача на бар'єростійкість і відображає позитивний вплив самоповаги на стабільність емоційного

стану викладачів зі стажем роботи 20-30 років і вище.

Отриманий результат говорить про включеність цих викладачів в процес подолання ними бар'єрів. Наявність значущих зв'язків між показниками самоповаги та усіх проявів бар'єростійкої поведінки свідчить про великий вплив здатності цінувати свої достоїнства, поважати себе, на бар'єростійкість викладачів зі стажем роботи 20-30 років, а також викладачів зі стажем роботи понад 30 років, що відображається у таких коефіцієнтах кореляції у групі викладачів 20-30 років стажу: $r=0,24$ ($p < 0,05$) - прямий зв'язок із гнучкістю поведінки; $r=0,40$ ($p < 0,01$) - прямий зв'язок з врівноваженістю самоповаги викладачів; $r=-0,42$ ($p < 0,01$) - негативна залежність між показниками невротичності і самоповаги, $r=-0,37$ ($p < 0,01$) - негативна залежність між показниками депресивності і самоповаги; $r=-0,32$ ($p < 0,01$) - зворотньо пропорційна залежність між показниками дратівливості і самоповаги педагогів з 20-30-річним стажем.

Результати проведеної першої частини експерименту дозволили виявити ступінь прояву бар'єростійкості педагогів різних стажевих груп за такими параметрами:

інтернальний локус контролю як показник здатності особистості до конструктивного вирішення психологічних труднощів;

гнучкість поведінки як ступінь усвідомленості емоційної поведінки, спрямованої на подолання бар'єрів, при високому рівні кореляції з інтернальністю;

врівноваженість, що відображає стійкість до стресу, де високі показники свідчать про великий ступінь захищеності до впливу стрес-факторів звичайних життєвих ситуацій;

емоційна лабільність як показник низького ступеня емоційної стійкості у важких ситуаціях;

невротичність, що збільшує труднощі знаходження виходу зі скрутних станів і підвищену заклопотаність людини власними переживаннями;

дратівливість як показник нестійкого емоційного стану зі схильністю до афективного реагування;

показник за шкалою реактивної агресивності, що відображає схильність до фрустраційних станів, у результаті яких і проявляється агресивність.

спонтанна агресивність як показник підвищеного рівня психопатизації, що створює передумови для імпульсивної поведінки.

Питання психології

За результатами проведеної першої частини експерименту виділися дві основні групи вчителів 10-15 і 20-30 років стажу роботи, що показали полярні результати ступеня прояву бар'єростійкості за розглянутими параметрами. Експериментальні дані свідчать про те, що по локалізації суб'єктивного контролю у невдачах (на рівні значущості не менш 0,01) викладачам, що пропрацювали у навчальному закладі 10-15 років, властива більш висока виразність інтернальності порівняно з педагогами зі стажем роботи 20-30 років, що відображає їхню більшу схильність пов'язувати причини своїх професійних невдач із власними діями, але усе ж таки рівень локусу контролю є на рівні статистичної норми.

Результати дослідження рівня позитивної самооцінки викладачів показали високий рівень здатності цінувати свої достоїнства, позитивні властивості характеру, поважати себе за них у групі викладачів з 20-30-річним стажем роботи порівняно з їх колегами, які мають стаж роботи 10-15 років ($t=5,3$ при $p<0,01$). Результати кореляційного аналізу, проведеного усередині вибірки викладачів порівнюваних груп відображають наявність значущих кореляційних зв'язків між показниками позитивної самооцінки і проявів бар'єростійкої поведінки. Негативний зв'язок показників самоповаги та емоційною лабільністю ($r=-0,37$ при $p<0,01$) відображає позитивний вплив самоповаги на стабільність емоційного стану викладачів зі стажем роботи 20-30 років у ВНЗ.

Отриманий результат говорить про включеність цих викладачів в процес подолання ними бар'єрів. Наявність значущих зв'язків між показниками позитивної самооцінки та усіх проявів бар'єростійкої поведінки свідчить про великий вплив здатності цінувати свої достоїнства, поважати себе на, ступінь бар'єростійкості викладачів зі стажем роботи 20-30 років, що відображається у таких коефіцієнтах кореляції у групі педагогів з 20-30-річним стажем: $r=0,24$ ($p<0,05$) - прямий зв'язок із показниками гнучкості поведінки; $r=0,40$ ($p<0,01$) - прямий зв'язок з показниками врівноваженості та позитивної самооцінки викладачів; $r=-0,42$ ($p<0,01$) - негативна залежність між показниками невротичності і самоповаги, $r=-0,37$ ($p<0,01$) - негативна залежність між показниками депресивності і самоповаги; $r=-0,32$ ($p<0,01$) - зворотньо пропорційна залежність між показниками дратівливості і самоповаги педагогів з 20-30-літнім стажем. У групі викладачів зі стажем роботи 10-15 років

встановлено позитивну кореляційну залежність показників рівня самоповаги і гнучкості поведінки ($r=0,24$, $p<0,01$), врівноваженості ($r=0,43$, $p<0,01$), інтернальності у досягненнях ($r=0,39$, $p<0,01$) і негативна залежність між показниками самоповаги і депресивності ($r=-0,38$ при $p<0,01$). Високий рівень позитивної самооцінки викладачів зі стажем роботи 20-30 років підвищує ступінь емоційної стійкості, адекватного усвідомлення своєї поведінки і збільшує здатність цієї групи викладачів до конструктивного вирішення ситуацій психологічного бар'єру.

Черговим етапом дослідження стало підтвердження припущення про те, що викладачі, що мають менший ступінь прояву бар'єростійкої поведінки, неадекватно сприймають важкі ситуації і, як наслідок, відчувають сильні негативні почуття, що надалі веде до зростання напруження, супроводжується емоційним порушенням, що перешкоджають раціональним процесам мислення і вибору стратегій подальшого виходу з важких ситуацій. При неадекватно сприйнятій події викладач починає більше хвилюватися і тривожитися, панікує, втрачає контроль над ситуацією.

Виявити різницю у сприйнятті важких ситуацій і розбіжності у способах виходу з них у групах викладачів більш і менш бар'єростійких покликана запропонована і спеціально розроблена у дослідженні методика. Педагогам пропонувалося описати свої дії і почуття у 35 фрустраційних ситуаціях, розділених на 5 блоків по 7 ситуацій, що виникають у взаємодії викладача з: керівництвом навчального закладу; колегами; батьками студентів; студентами; членами родини.

Обробка результатів проводилася з використанням методики частотного аналізу, відповідно до якого у двох порівнюваних групах були виділені дві форми емоційних станів педагогів, типових для їхньої професійної діяльності у ситуаціях бар'єру: активна і пасивна. В процесі проведення 2 частини експерименту були визначені розбіжності у реакціях на запропоновані 7 важкі ситуації та у виборі стратегій з подолання психологічного бар'єру у групах викладачів з низким (10-15 років стажу роботи) і високим (20-30 років стажу роботи) ступенем бар'єростійкості.

Кожна відповідь оцінювалася за двома критеріями: напрямком реакції і типом реакції (за Розенцвейгом): екстрапунітивні реакції, інтропунітивні реакції, імпульсивні реакції.

Реакції розрізняються також з погляду їхніх типів: „з фіксацією на перешкоді” (OB), „з фіксацією на самозахисті” (ED), „з фіксацією на задоволення потреб” (NP).

У результаті обробки матеріалів другого етапу обстеження викладачів за цією методикою було виділено 76 типових емоційних станів, характерних для педагогів у ситуаціях бар'єру. Експериментально замічена перевага у групі викладачів зі стажем 10-15 років роботи емоційних станів, що мають активно негативну форму. Серед них виділені за частотою зустрічаємості: роздратування (80%), збурювання (72%), гнів (77,5%), злість (69%), обурення (67%), невдоволення (67%), нетерпіння (61%), незгода (90%), страх (76%), образа (65%).

Таким чином, проведене дослідження дозволило виявити розбіжності у сприйнятті важких ситуацій і у способах виходу з них у групах викладачів різного ступеня прояву бар'єростійкої поведінки. Отримані результати свідчать про те, що викладачі з виявленим низьким ступенем бар'єростійкої поведінки неадекватно сприймають ситуації бар'єру. У їхній поведінці переважають екстрапунтивні реакції з фіксацією на самозахисті, що проявляються у формі осуди зовнішньої причини та обвинувачення інших. У важких ситуаціях емоційний стан викладачів цієї групи проявляється найчастіше як наступальний, обвинувачувальний щодо інших, активна або навіть агресивна поведінка, яка супроводжується ворожими висловленнями.

На відміну від них викладачі, що показали ступінь бар'єростійкої поведінки, вищий із усієї вибірки, у ситуаціях бар'єру частіше проявляють інтропунтивні типи реакцій з фіксацією на задоволення потреб і налаштовані на самостійне розв'язання проблеми, а, отже, здатність цієї групи педагогів до конструктивного вирішення ситуацій психологічного бар'єру вище, ніж у першої групи. В умовах бар'єру викладачі з низьким ступенем прояву бар'єростійкої поведінки частіше відчують негативно забарвлені емоційні стани, ніж їх колеги з порівнюваної групи. Ситуація бар'єру сприймається як подія, спрямована проти них, як погроза особистому благополуччю.

Черговий етап дослідження містив апробацію програми занять, що передбачає моделювання педагогічних ситуацій, що допомагають осмислити помилки, що найбільш часто зустрічаються у педагогів при подоланні бар'єрів у професійній діяльності. Корекційні заходи з викладачами

експериментальної групи були проведені за програмою, спрямованою на розвиток навичок психічної саморегуляції, адекватного зняття емоційного напруження.

Інтенсивність занять - 1 раз на місяць, тривалість кожного заняття - 2 години. Програма містила у собі три основних етапи: I етап - підготовчий, II етап - конструктивна частина, III етап - завершальний. Мета першого етапу - підготувати учасників до заняття, створити відповідне налаштування і включав вправи на релаксацію. Конструктивна частина була етапом психорегуляції і корекції негативних, дискомфортних станів, емоційної, афективно-почуттєвої сфери. Метою завершального етапу було закріплення позитивних результатів, досягнутих в процесі занять, обговорення учасниками групи пережитого досвіду, емоцій, власних станів.

Практична реалізація програми конструктивної зміни поведінки викладача, розвиток його бар'єростійкості здійснювалася у формах науково-практичного семінару і тренінгу-семінару. Робота містила як різні види тренінгів, психотехнік, ділових ігор, так і традиційні форми роботи з викладачами - лекції, бесіди, круглі столи, дискусії.

На четвертому етапі в процесі бесіди, інтерв'ю вивчалися способи подолання викладачами психологічних бар'єрів у контрольній і експериментальній групах. За допомогою контент-аналізу усі описані способи класифікувалися за двома критеріями: конструктивні і неконструктивні. Аналіз виділених в процесі бесіди з викладачами способів подолання психологічних бар'єрів у контрольній і експериментальній групах показав, що в експериментальній групі були названі 72% конструктивних, у контрольній групі - усього 39% конструктивних способів.

У ситуації бар'єру викладачі експериментальної групи адекватно сприймають важкі події, аналізують їх, контролюють свій власний стан, беруть на себе відповідальність за вміщення ситуації. Викладачі контрольної групи у ситуаціях бар'єру відчують негативно забарвлені емоційні, вольові, інтелектуальні стани: роздратування, напруження, емоційний шок, нездатність діяти, небажання осмислювати і вирішувати ситуацію, відхід від труднощів і більше описують свої реакції, ніж способи дій у ситуаціях бар'єру. Отже, у ситуаціях бар'єру викладачі, з якими була проведена систематична робота з розвитку бар'єростійкої поведінки, адекватно сприймають важкі події, аналізують їх, контролюють свій власний стан, беруть на себе відповідальність за вирішення

ситуації, тобто у них вище бар'єростійкість і більше можливостей щодо підвищення професійної діяльності; отже, ефективність професійної діяльності педагогів залежить від систематичності проведення запропонованого комплексу заходів.

Висновки. Таким чином, в процесі емпіричного дослідження було доведено, що окремі індивідуально-психологічні властивості, зокрема, рівень самооцінки та внутрішнього локусу контролю, особистості викладача ВНЗ детермінують рівень його професійної бар'єростійкості.

Перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів проблеми професійної бар'єростійкості викладача ВНЗ. Більшої уваги, на наш погляд, потребує вивчення особливостей прояву психологічних бар'єрів у викладачів с різними когнітивними стилями особистості, підготовка викладачів до здійснення колективно-розподільної діяльності з елементами психотренінгу. Представляє інтерес і дослідження гендерного аспекту зазначеної проблеми.

Література:

1. Болтівець, С.І. Українська психологічна термінологія: словник-довідник / Укл. С.І. Болтівець, Н.В. Слободяник, М.-Л.А. Чеп, Н.В. Чепелева / За ред. М.-Л. А. Чеп. – К.: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2010. – 302 с.
2. Сопілко, Н.В. Стратегії подолання психологічних бар'єрів у студентів під час навчання (на прикладі вивчення іноземної мови) : дис. канд. психол. наук / Н.В. Сопілко; НА ДПСУ ім. Б.Хмельницького. - Хмельницький, 2008. – 245 с.
3. Яковлева, Н.В. Психолого-педагогічні умови подолання комунікативних бар'єрів у процесі вивчення іноземної мови : дис. ... канд. психол. наук / Яковлева Наталія Валеріївна; Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. – Київ, 2003. – 199 с.
4. Яценко, Т.С. Психологические основы активной социально-психологической подготовки будущего педагога к общению с учащимися : дис. д-ра психол. наук / Т.С. Яценко. – К., 1989. – 359 с.

Stadnik A. I., senior lecturer

ON THE RESULTS OF INVESTIGATION OF THE INTERRELATION BETWEEN INDICATORS OF BARRIERS'S PROFESSIONAL STABILITY WITH INDIVIDUALLY-PSYCHOLOGICAL PERSONALITY OF THE TEACHER OF HIGH SCHOOL

From the results obtained by the author during the empirical study, it was found that a constructive overcome psychological barriers impede the low degree of positive self-esteem, dissatisfaction with its own possibilities, feeling of weakness, negative emotional States. The high level of positive self-evaluation of teachers increases their capacity for constructive resolution of situations of psychological barrier. The positive impact of internal locus of control on the degree of the emotional stability of the teachers, on the ability of self-control in situations barrier. Teachers with a low degree of manifestation of бар'єростійкості inadequately process the heavy situation, that in the further impede the possibility of choice of a constructive strategy for the further exit from the psychological barrier.

Key words: psychological barrier, teacher, self-esteem, locus of control.